

КРЕАТИВ ЁНДАШУВ АСОСИДА БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИАТЛАРИ

Наимова Ж.

*Шаҳрисабз давлат педагогика институти
Таълим ва тарбия назарияси ва методикаси*

(бошланғич таълим) мутахассислиги 2-курс магистранти

Таянч сўзлар: креативлик, креатив ёндашув, компетентлик, педагогик креативлик, касбий компетентлик.

Ключевые слова: творчество, творческий подход, компетентность, педагогическое творчество, профессиональная компетентность.

Key words: creativity, creative approach, competence, pedagogical creativity, professional competence.

РЕЗЮМЕ:

Ушбу мақолада креатив ёндашув асосида бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларини касбий компетентлигини ривожлантиришнинг дидактик шарт-шароитларини ишлаб чиқиш, педагогик жараённинг мазмуни, ривожлантириш мезонлари ва шаклланиш даражаларини ишлаб чиқишнинг аҳамияти ёритилган.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье подчеркивается важность разработки дидактических условий развития профессиональной компетентности будущих учителей начальной школы на основе творческого подхода, содержания педагогического процесса, критериев развития и уровней сформированности.

SUMMARY:

This article emphasizes the importance of developing didactic conditions for the development of professional competence of future primary school teachers based on a creative approach, the content of the pedagogical process, development criteria and levels of formation.

Мамлакатимизда бошланғич таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш, айниқса, педагогларнинг касбий фаолияти сифати ҳамда малакасини узлуксиз ошириш бўйича кенг ислоҳотлар олиб борилиши натижасида бошланғич синф ўқитувчиларини тайёрлашнинг ўзига хос тизими йўлга қўйилди. Бу борада ижодий компетентликни шакллантиришнинг электрон мониторинг тизимини яратиш, локал модулли технологиялар-

ни татбиқ этиш, иждокорликни баҳолаш мезонлари ва параметрларини аниқлаштиришнинг прогностик моделларини татбиқ этишнинг меъерий асослари ишлаб чиқилди. Республикамизда сўнгги йилларда олий таълим муассасасалари талабаларини креатив ёндашув асосида касбий компетентлигини ривожлантиришнинг дидактик шарт-шароитларини ишлаб чиқиш, педагогик жараённинг мазмуни, ривожлантириш мезонлари ва шаклланиш даражаларини ишлаб чиқиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Креатив ёндашув бўлажак бошланғич таълим ўқитувчисининг касбий фаолиятга бўлган муносабатини амалиётда мавжуд бўлган тайёр шаклларнинг комбинацияси сифатида эмас, балки трансформация, ўзгариш сифатида (ўз индивидуаллиги ва талабалар жамоасининг хусусиятларига мувофиқ янги мураккаб синтезларда ривожланиш), шунингдек, илмий акс эттиришнинг мавжудлиги ўз ичига олади.

Бу, шунингдек, касбий фаолиятни амалга оширишнинг янги усуллари ва воситаларини излашнинг хусусиятлари ва шартлари тўғрисидаги билим ва ғояларнинг мавжудлигини, янгиликни идрок этишга тайёрлигини ва янгисини яратиш зарурлигини англатади.

Касбий фаолиятнинг креатив таркибий қисмини тушуниш ўқитувчининг касбий фаолиятининг креатив хусусиятини белгилайдиган ва креатив-касбий жараённинг муайян босқичларида намоён бўладиган креативлик ҳодисасини кўриб чиқишга асосланади.

Креатив тушунчаси 20-асрнинг иккинчи ярмидан социологлар, психологлар ва педагоглар томонидан фаол ўрганилмоқда.

“Замонавий психологик луғат”да креативлик – “шахснинг фикрлаш, ҳис-туйғулар, мулоқот қилиш, муайян фаолият турларида намоён бўладиган, шахсни ёки унинг алоҳида томонларини, фаолият маҳсулотларини, уларни яратиш жараёнини тавсифловчи шахснинг иждодий қобилиятлари (билимлари)” деб таърифланади.

Касбий педагогикада креативлик креатив бўлиш, янги, ностандарт фикрлашни қабул қилиш ва яратиш, кўплаб оригинал ва фойдали ғояларни яратиш қобилияти сифатида қаралади. Инсоннинг креативлиги унинг ўзгаришга, стереотиплардан воз кечишга тайёрлигини белгилайди, ноаниқлик шароитида мураккаб муаммоларга оригинал ечимларни топишга ёрдам беради; бу жамиятда ўзини ўзи белгилашга ёрдам берадиган инсоннинг ички ресурсидир.

Замонавий педагогиканинг энг муҳим муаммоларидан бири – бу бўлажак ўқитувчиларнинг креатив ёндашув асосида касбий компетентлиги ва ўз-ўзини ривожланишига ёрдам берадиган мақбул педагогик шароитлар-

ни аниқлаш, касбий ижодкорлик билан ташаббускорлик, ижодий фикр-лайдиган мутахассисларни тайёрлаш, ижодий касбий фаолият қобилияти, конструктив, ностандарт фикрлаш ва хулқ-атвор, шунингдек, уларнинг тажрибасини англаш ва ривожлантириш каби вазифалардан иборат.

Шунга қўра, замонавий шароитда олий педагогик таълимнинг муҳим вазифаси бўлажак ўқитувчининг ўзгарувчан шароитларда турли хил ўқув дастурлари, дарсликлар ва ўқув юртлари асосида ишлашга тайёрлигини таъминлашга қаратилган ўқитувчиларни тайёрлаш учун янги технологияларни ишлаб чиқишни кучайтиришдир.

Бўлажак бошланғич синф ўқитувчисининг креатив касбий компетенциясини ривожлантириш учун қуйидаги назарий қоидалар асос бўлиб хизмат қилади.

Креативлик (лот., инг. “create” – яратиш, “creative” – яратувчи, ижодкор) – индивиднинг янги ғояларни ишлаб чиқаришга тайёрликни тавсифловчи ва мустақил омил сифатида иқтидорлиликнинг таркибига кирувчи ижодий қобилияти.

Креативлик қуйидагиларни ўз ичига олади: муаммоларга сезгирликни ошириш, билимларнинг етишмаслиги ёки номувофиқлиги; ушбу муаммоларни аниқлаш бўйича ҳаракатлар; гипотезалар асосида ечимларни топиш бўйича ҳаракатлар; гипотезаларни синаш ва ўзгартириш бўйича ҳаракатлар; ечим натижасини шакллантириш бўйича ҳаракатлар.

Бошқача қилиб айтганда, креативлик – бу асл ғояларни яратиш, фикрлаш жараёнида нақш ва стереотиплардан қочиш ва муаммоли вазиятларни тезда ҳал қилиш қобилиятидир. Шундай қилиб, креативлик ақлий ва шахсий фазилатларнинг бутун тўпламини қамраб олади.

Ўқитувчининг ижодкорлиги эса у томонидан ташкил этилаётган касбий фаолиятни ташкил этишга ижодий (креатив) ёндашувида акс этади. Сўнгги йилларда ушбу ҳолат “педагогик креативлик” тушунчаси билан ифодаланмоқда.

Педагогик креативлик – педагогнинг анъанавий педагогик фикрлашдан фарқли равишда таълим ва тарбия жараёнини самарадорлиги таъминлашга хизмат қилувчи янги ғояларни яратиш, шунингдек, мавжуд педагогик муаммоларни ижобий ҳал қилишга бўлган тайёргарлигини тавсифловчи қобилияти.

Касбий креативлик инсоннинг ижодий касбий фаолияти, конструктив, ностандарт фикрлаш ва хулқ-атвор қобилияти, шунингдек, уларнинг тажрибасини англаш ва ривожлантириш қобилияти сифатида қаралади.

Замонавий шароитда креатив ёндашув асосидаги касбий компетенциянинг ривожланиш ҳолати ва тенденциялари уни амалга оширишнинг асосий тамойилларини белгилайди:

– бўлажак бошланғич синф ўқитувчисининг ижодий шахсини ривожлантириш таълимни, ўқитишни ташкил этиш, мазмуни ва технологияларини лойиҳалашда тизимни ташкил этувчи омил сифатида;

– таълим мақсадларини эълон қилиш – бу талабаларнинг ижодий фикрлаш ва ижодий қобилиятларини шакллантириш, ўз тақдирини ўзи белгилаш, ўз-ўзини тарбиялаш, ўзини ўзи бошқариш ва ўзини ўзи бошқаришга қодир шахснинг фазилатлари сифатида;

– бўлажак бошланғич синф ўқитувчисининг индивидуал психологик хусусиятларини, уларнинг ижодий ўзини ўзи англашга бўлган эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда таълим жараёнининг мазмуни ва ташкил этилишини фарқлаш;

– креатив таълимга йўналтирилган таълим даражаларининг узлуксизлиги;

– ўқитиш мазмуни ва технологияларини фанлараро бирлаштириш омили сифатида бўлажак ўқитувчининг ривожланаётган ижодий шахсини аниқлаш;

– шахсга йўналтирилган таркиб ва ўқув технологиялари орқали ижодий таълим даражаларининг ижтимоий маданиятга етарлилиги.

Шундай қилиб, жамиятнинг маънавий ва ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг энг муҳим шарти креатив ёндашув асосидаги таълим бўлиб, унинг асосий мақсади ижодий шахсни шакллантиришдир. Ўқитувчи фаолиятидаги энг муҳим бўғин ижодий педагогик мулоқотдир. Креатив ёндашув асосидаги таълимни ривожлантириш ўқитувчидан касбий компетентлигини, ўз салоҳияти ва рақобатбардошлигини доимий равишда ривожлантиришни талаб қилади.

Адабиётлар:

1. Муслимов. Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б., Педагогик компетентлик ва креативлик асослари. – Т.: 2015.
2. Ахмедова М.Т. Педагогик компетентлик. Услубий қўлланма. -Т.: 2016.
3. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Т.: “Фан ва технологиялар”, 2006.